

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ КАТЕГОРІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Приходько Ганна Іллівна

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

Сучасний етап розвитку лінгвістики свідчить про те, що фактично категорія невизначеності виражає особливе ставлення мовця до того, що говориться, до твердження, а тому використовується як засіб комунікативної стратегії комунікативної особистості. Цей факт дає нам підстави трактувати категорію невизначеності як когнітивно-комунікативну категорію, ґрунтуючись на концепції М. П. Кочергана про категоріальну ситуацію, що дозволяє значно збагатити дослідницький апарат і збільшити пояснювальну силу лінгвістичної теорії, яка прагне до комунікативної інтерпретації мовних явищ. Невизначеність має категоріальний статус на різних рівнях мовної системи й у мовленні – фонологічному, морфологічному, лексичному, на рівні речення і тексту. Когнітивний характер цієї категорії найбільш чітко виявляється в тексті, що інтегрує різні категоріальні прояви невизначеності, тому при вивченні зазначеної категорії доцільно основний упор зробити на вивченні її репрезентації в тексті. Феномен когнітивної категорії невизначеності дозволяє диференційовано розглянути в єдиній концепції репрезентацію різних сегментів, ділянок, блоків функціонально-семантичного поля невизначеності (лексичного, граматичного тощо) з одного боку, і показати їх взаємозв'язок у категоріальній ситуації в єдиній функціонуючій системі – тексті як царини реалізації когнітивного змісту невизначеності, з іншого. Підхід до трактування невизначеності як когнітивної категорії. Уможливорює вивчення в діалектичній єдності розмаїття лексичних, граматичних і стилістичних засобів, що реалізують категорію невизначеності в найрізноманітніших ситуаціях спілкування. Отже, окреслений ракурс дослідження категорії невизначеності як когнітивної категорії, широкий спектр значень віддзеркалення якої виявляється в тексті, логічно вписується в проблематику когнітивно-дискурсивної парадигми сучасного мовознавства.

Ключові слова: текст, категорія, когнітивний, дискурсивний, невизначеність, комунікативний, категоріальна ситуація, мовні засоби.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності.

Мислення, як форма відображення, ґрунтується на процесах узагальнення та абстрагування щодо інформації про об'єкти дійсності. Оскільки визначеність-невизначеність ґрунтується на відносинах точного/приблизного, конкретного/абстрактного, індивідуального/узагальненого тощо, то процес мислення неможливий без відображення певних ознак.

Невизначеність – це поняття, яке хвилювало уми мислителів, вчених і, нарешті, простих людей протягом тривалого періоду людської цивілізації. У найбільш поширеному розумінні невизначеність трактують як альтернативу визначеності, тобто повному детермінізму (передбачуваності) (Служинська, 2014, с. 193–197).

Поступальний розвиток когнітивістики в останні десятиліття дає можливість по-новому дослідити багато феноменів, які традиційно використовувались в студіях мови та мовлення. Ціла низка лінгвістичних питань отримують нове витлумачення і нове пояснення за рахунок їхнього вирішення під новим кутом зору,

і це передусім проблеми категоризації і концептуалізації, питання концептуальної та мовної картин світу, співвідношення мовних структур з когнітивними, тобто усе те, з чим зв'язане висвітлення ментальних репрезентацій і їх мовних форм (Залужна, 2017, с. 44–49).

Категоризація тісно пов'язана з усіма когнітивними системами і діями. Саме когнітивна наука вперше поставила питання про «категоризацію досвіду людини з огляду на процеси вивчення когніції» (Селіванова, 2008, с. 377).

Мовна категорія в широкому сенсі – це будь-яка група мовних елементів, що виділяється на базі якої-небудь загальної властивості: у вузькому смислі – певна ознака (вимір), що лежить в основі розділення великої сукупності гомогенних мовних одиниць на обмежену кількість особливих класів, члени яких характеризуються тим самим значенням даної прикмети, наприклад, категорія відмінка, виду. Є фонологічні, морфологічні, лексико-семантичні, синтаксично-семантичні категорії, а також категорії тексту та дискурсу. Категорія невизначеності є ментальною логіко-лінгвістичною категорією, тобто

невизначені уявлення ґрунтуються на логічних взаємозв'язках. У той же час, категорія невизначеності є функціонально-семантичною категорією, яка поєднує найрізноманітніші засоби та способи вираження, що функціонують у мовленнєвих ситуаціях.

Незважаючи на низку праць та численні спроби класифікації явищ на позначення невизначеності, питання, які стосуються номінацій останньої, залишаються відкритими, що і зумовлює **актуальність** запропонованої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У новітніх лінгвістичних розвідках дедалі більшу роль відіграє філософія невизначеності, оскільки несталість, багатовимірність є невіддільною властивістю мови (Залужна, 2016). У лінгвістичній літературі сьогодення існують розвідки, присвячені категорії невизначеності, її семантиці і засобам вираження (Гаврилова, Садовська, 2019, с. 25). Автори більшості з них спираються на матеріал тих мов, що мають сталі формальні засоби вираження цієї категорії (Лабетова, 2016, с. 136–143). Інтерес до функціональної семантики сприяє поширенню тлумачення категорії визначеності та невизначеності об'єкта. До цієї категорії почали відносити не тільки формальні показники – артиклі, але й мовні одиниці, що традиційно постають як комунікативні: займенники, прикметники, описові конструкції, підрядні речення певного типу тощо (Коробка, 2017, с. 35–36). Необхідно зауважити, що у мовах, де відсутні сталі засоби вираження категорії визначеності і невизначеності, також досліджено цю категорію, але здебільшого в порівняльному аспекті (Heather, Stuart, 2011, р. 1–11). Проте досі не виконано комплексного дослідження, яке б остаточно підтвердило та закріпило роль і місце категорії та невизначеності в лінгвістиці, висвітлило особливості та засоби її реалізації на текстовому та дискурсивному рівнях.

Формулювання мети і завдань статті. Мета запропонованої статті полягає у з'ясуванні статусу категорії невизначеності та способів її актуалізації в мові та мовленні. Для цього необхідно Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) узагальнити питання сучасного стану теоретичного опрацювання категорії невизначеності; 2) схарактеризувати змістове наповнення феномену «невизначеність»; 3) підсумувати підходи до номінацій невизначеності за мотиваційними властивостями.

Методологія визначається метою, матеріалом, теоретичним спрямуванням статті. Вона інтегрує основні принципи когнітивної теорії та теорії дискурсу. Методологією, яка використовується

у дослідженні, є теорія невизначеності, яка представляє основні поняття для лінгвістичного аналізу. Зосереджуючись насамперед на семантичних особливостях невизначеності, ця теорія розширює межі аналізу дискурсивної семантики. Це означає, що всі аспекти спілкування (настрій, учасники з їхніми комунікативними цілями та когнітивні системи) стають дуже важливими для розуміння невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідниками проблеми невизначеності доведено і обґрунтовано, що ця категорія обіймає важливе місце в семантичному просторі мови (Залужна, 2017; Лабетова, 2016; Heather, Stuart, 2011).

Навіть побіжний огляд літератури з питань невизначеності свідчить про те, що досліджуються, зазвичай, її структурно-семантичні та функціональні площини, в той час як визначення категоріального статусу залишалось поза увагою учених.

Зауважимо, що феномен мовної категорії сягає античної мовознавчої традиції, що склалася на матеріалі опису двох мов – грецької й латини, але орієнтація на вивчення реалізації у мові логічних категорій додала їй потенційно універсальний спектр. Створена нею концептуальна система і понятійний апарат науки про мову виявився в цілому слухним для опису як різних мов, так і найбільш загальних властивостей мови як специфічного феномену.

Уся система мови побудована на понятійній основі. Серед понятійних категорій можна виокремити принаймні три основних типи: 1) категорії, що представляють відображення реальності у вигляді форм і предметів думки, тобто збігаються з «поняттями» у філософії; 2) категорії-параметри (ознаки, характеристики, такі як розумові референти категорій виду і часу, способу, числа, відмінка); 3) категорії релятивні, або операційні, тобто, ті, котрі лежать в основі схем реалізації.

Категорія невизначеності, як би вона не розумілася, і на якому б рівні мови не вивчалась, має зв'язок із категоріями експресивності, емотивності, модальності (Руснак, 2011).

Взаємозв'язок категорії невизначеності з категоріями експресивності емотивності та модальності досліджується в сучасній лінгвістичній літературі (Руснак, 2011; Шинкарук, 2002; Zadra, Clore, 2011).

Сучасний етап розвитку лінгвістики свідчить про те, що фактично категорія невизначеності виражає особливе ставлення мовця до того, що говориться, до твердження, а тому використовується як засіб комунікативної стратегії комунікативної особистості. Це й дає нам підстави

тракувати категорію невизначеності як когнітивно-комунікативну, з опертям на концепцію М. П. Кочергана про категоріальну ситуацію, що дозволяє значно збагатити дослідницький апарат і збільшити пояснювальну «міць» лінгвістичної теорії, що націлена на комунікативну інтерпретацію мовних явищ.

Концептуальною підставою моделі граматики є трикутник «семантична категорія – функціонально-семантичне поле – категоріальна ситуація». Функціонально-семантичне поле (аспектуальність, таксис, темпоральність тощо) розглядається як мовна репрезентація відповідних семантичних категорій в упорядкованій безлічі різнорівневих мовних засобів і їх функцій. Мовна парадигматична система функціонально-семантичного поля співвідноситься з їх проєкцією на висловлювання – аспектуальними, темпоральними, таксисними, модальними, квалітативними, локативними, буттєвими, посесивними й іншими категоріальними ситуаціями» (Кочерган, 2007, с. 13–19). Однією з таких «інших» категоріальних ситуацій, на наш погляд, може бути і так звана ситуація невизначеності.

Природа поняття категоріальної ситуації на думку полягає в тому, що вона представляє один з аспектів «загальної ситуації», переданої висловлюванням, одну з його категоріальних характеристик. Категоріальна ситуація – це родове поняття, стосовно якого аспектуальні, темпоральні, квалітативні, локативні й інші подібні ситуації є поняттями видовими. Далеко не завжди в «загальній ситуації», що позначається висловлюванням, чітко виділяється яка-небудь категоріальна ситуація як домінуюча. Висловлювання може містити в собі кілька категоріальних ситуацій, які відіграють істотну роль у його змісті, причому жодна з них не може претендувати на статус єдиної категоріальної домінанти.

У категоріальній ситуації виділяються а) системно-категоріальна основа даної ситуації (аспектуальної, модальної, буттєвої, посесивної, локативної тощо); б) усі ті елементи оточення визначеної форми або конструкції, які взаємодіють з її системно-категоріальним значенням, приймаючи участь у формуванні семантичних комплексів, що виражаються в мовленні. Вони одержують назву мовленнєвого середовища.

У розглянутій концепції значимість поняття категоріальної ситуації дуже суттєва, оскільки категоріальні ситуації, представлені в багату-ступінчастій системі варіативності, відбивають репрезентацію семантичних категорій у мові. Збираючи й аналізуючи висловлювання, у яких міститься той чи інший комплекс категоріальних

ситуацій, дослідник прагне відобразити істотні ознаки семантичних категорій у різноманітті варіантів, представлених у мовленні. Якщо поняття функціонально-семантичного поля співвідноситься з представленням про семантичну категорію й упорядковану безліч засобів її вираження в конкретній мові, то поняття категоріальної ситуації служить для аналізу функціональних варіантів даної семантичної категорії, що виражаються у висловлюванні. На цій основі, як справедливо зауважує автор цієї концепції, проводиться аналіз функцій одиниць мовної системи і закономірностей функціонування цих одиниць у взаємодії з їх оточенням (Кочерган, 2007, с. 13–19).

Віддаючи належне принципу польового підходу до вивчення явищ мови, зазначимо, що з концепцій функціонально-семантичного поля і з ідеї прототипів почався, власне кажучи, перехід до когнітивної лінгвістики і розробки нового підходу до мовних фактів.

Оскільки об'єктом дослідження при вивченні реалізації категорії невизначеності можуть бути як одиниці, що конституюють текст (слова, фрази, речення), так і цілі тексти, нам представляється доцільним говорити про когнітивну категорію невизначеності, яка володіє різним статусом у варіантах своєї реалізації, інакше кажучи, має когнітивний характер. Термін «когнітивний» у нашому розумінні позначає здатність мовної одиниці виявляти те чи інше категоріальне значення (у нашому випадку невизначеність) на різних рівнях мовної системи, тобто в статусі різнорівневих одиниць.

Відомо, що ключовим для когнітивної науки є поняття репрезентації (Rosch, 1975, р. 192–233). Репрезентація – це і сам процес представлення світу людиною, і одиниця цього представлення, що заміщає те, що представляється або в психіці людини (ментальна репрезентація), або в мовному оформленні деякого знання (вербальна репрезентація). Ми вважаємо, що концепт «невизначеність» репрезентується на різних рівнях мовної системи й у мовленні, тому категорію, що відбиває таку репрезентацію, можна назвати когнітивною.

Саме ідеї когнітології вплинули на розвиток науки про мову, висунувши на передній план не фактологічну його даність, а пізнання тих процесів і механізмів, які забезпечують вербалізацію змісту, що уже визрів у свідомості мовця. Звідси визнання необхідності обліку й аналізу попередньої ментальної діяльності на рівні формування концептів, що суголосні лінгвістичним сутностям, тобто на рівні практичної філософії, чи семіології, що дуже важливо для

розуміння багатьох процесів і механізмів мови (Evans, 2006).

Узагальнюючи вищесказане, правомірно, на нашу думку, визначити невизначеність як когнітивну категорію. Невизначеність має категоріальний статус на різних рівнях мовної системи й у мовленні – фонологічному, морфологічному, лексичному, на рівні речення і тексту. Когнітивність даної категорії найбільш чітко виявляється в тексті, що інтегрує різні категоріальні прояви невизначеності, тому при вивченні зазначеної категорії доцільно основний упор зробити на вивченні її репрезентації в тексті.

Як вже зазначалось, реалізація категорії невизначеності розглянута на лексичному та морфологічному рівнях. Стосовно невизначеності в реченні і тексті, то тут ще дуже багато проблем, що заслуговують уваги дослідників і становлять великий інтерес в аспекті вивчення комунікативного процесу. Не виключаючи приналежності невизначеності до функціонально-семантичних категорій, якими на наш погляд являються всі категорії, що є мовними універсаліями, підкреслимо когнітивний характер цієї категорії. Він полягає в ментальному узагальненні концептуальної сутності мовного представлення невизначеності. Термін функціонально-семантична категорія, таким чином, вирізняє діяльнісну сторону, тобто актуалізацію категорії в мовленні, у той час як термін «когнітивність» акцентує увагу на узагальнено-типологізуючому аспекті сприйняття даного мовного феномену.

Людська діяльність передбачає процеси пізнання (*cognitio*) навколишнього світу, його теоретичного освоєння, формування структурно розчленованих і системно організованих знань про окремі фрагменти світу і про світ загалом, з одного боку, та необхідні для організації успішної взаємодії між людьми процеси передачі добутих знань (тобто акти комунікації), які можливі завдяки наявності безлічі більш-менш розвинутих знакових систем, з іншого. Серед усіх цих систем комунікацій найбільш потужною в семантичному плані є мова. Вона не тільки опосередковує передачу і прийом інформації, знань, повідомлень, але й обробляє одержувану індивідом ззовні інформацію в форму придатну до комунікації, тобто будує специфічні мовні фрейми. Тим самим мова створює можливості для упорядкування і систематизації в пам'яті безлічі знань, для побудови характерної для кожного певного етнокультурного колективу мовної картини світу.

Поняття когнітивної категорії невизначеності дозволяє диференційовано розглянути в єдиній концепції репрезентацію різних сегментів,

ділянок, блоків функціонально-семантичного поля невизначеності (лексичного, граматичного тощо) з одного боку, і показати їх взаємозв'язок у категоріальній ситуації в єдиній функціонуючій системі – тексті як царини реалізації когнітивного змісту експресивності, з іншого.

На нашу думку, таке розуміння категорії невизначеності співзвучно й необхідній прагматичній спрямованості в її вивченні, тому що сьогодні прагмалінгвістика – це ведуча серед дисциплін, що ставлять своєю метою усвідомити сутність мови як функціональної, тобто діючої, працюючої системи.

Головне завдання когнітивної лінгвістики полягає в описі і поясненні мовної здатності як внутрішньої когнітивної структури й динаміки адресата-адресанта, який розглядається як система переробки інформації, що співвідносить мовну інформацію на різних рівнях. Як нова царина теоретичної і прикладної лінгвістики, когнітивна лінгвістика пов'язана з вивченням когніції в її лінгвальних аспектах і проявах та з дослідженням когнітивних аспектів самих лексичних, граматичних і інших явищ.

Уведення в лінгвістику когнітивного підходу дозволяє затвердити в цій науці пріоритет діяльнісного принципу, акцентуючи увагу на таких площинах мовної системи, як внутрішня структура і функціонування в мовленнєвому спілкуванні, представити мовну систему як складну, багатокомпонентну дуже розгалужену програму, завдяки якій стають можливими як породження висловлювання, так і його сприйняття та розуміння. В лінгвістиці сьогодення перестала бути актуальними дебати щодо пріоритетності комунікативної чи когнітивної функції мови, тому що прийшло розуміння, що вона по своєму призначенню і модусу існування одночасно є і комунікативною і когнітивною структурою.

Підходячи до дослідження когнітивної категорії невизначеності, необхідно усвідомлювати, що в межах когнітивного підходу до мови немінуча зміна трактування цілого ряду лінгвістичних аксіом. Насамперед, і саме головне, затверджується бачення мови як онтологічно неподільного об'єкту, що поєднує статичну систему в нашій свідомості і мовленнєве функціонування. Тим самим об'єкт вивчення розширюється, зникає ризик розгляду мовних фактів з відсіканням частини їх, як це відбувалося в попередніх концепціях мови, стає недоречним при її теоретичному вивченні стале, логічно обґрунтоване розмежування її категорій і класів. Як наслідок цього, синкретичні і перехідні випадки попадають у зону зацікавлень дослідників так само як і численні

явища синтаксису, реєстрових зрушень і інших явищ мовлення.

Усе вищенаведене підтверджує правильність нашого підходу до трактування невизначеності як когнітивної категорії. Адже саме такий підхід може дозволити нам студіювати в діалектичній єдності розмаїтість лексичних, граматичних і стилістичних засобів, що реалізують категорію невизначеності в найрізноманітніших ситуаціях комунікації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, такий підхід, на нашу думку, співзвучний з «новим поглядом» у лінгвістиці, сформульованим у працях видатних когнітологів

(Talmy, 2003; Aldokhayel, 2021, p. 429–64), згідно якому категорії не являють собою «вмістилищ» з чітко позначеними межами, оскільки сутність неодмінно повинна знаходитися або усередині даного вмістилища, або поза ним. Такий підхід указує на розмитість границь категорій і затверджує прототипічний принцип їх внутрішньої організації.

Отже, окреслений ракурс дослідження невизначеності як когнітивної категорії, широкий спектр значень репрезентації якої виявляється в тексті, логічно вписується в проблематику когнітивно-дискурсивної парадигми сучасного мовознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилова І. М., Садовська Ю. В. Категорія визначеності і невизначеності у німецькій і українській мовах. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*, № 11, 2019. С. 23–27.
2. Залужна М. В. Лінгвальна реалізація принципу невизначеності в британських постмодерних художніх текстах. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2. 2017. С. 44–49.
3. Залужна М. В. Реалізація принципу невизначеності в англійській мові: структурно-семантичний та лінгвокогнітивний аспекти (на матеріалі британських постмодерних художніх текстів ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2016. 20 с.
4. Коробка О. В. Семантичні особливості субстантивів *doubt* и *uncertainty* в англійській мові. *Мови та літератури у полікультурному суспільстві : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Маріуполь : МДУ, 2017. С. 35–36.
5. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство*. № 4–5. 2007. С. 13–19.
6. Лабетова В. М. Категорія визначеності/невизначеності як лінгвістична проблема. *Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*. Вип. 42. 2016. С. 136–143.
7. Руснак Н. Категорія невизначеності у діалектному мовленні буковинців. *Науковий вісник Чернівецького університету: Слов'янська філологія*. Вип. 547–548. 2011. С. 145–149.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
9. Служинська Л. Б. Порівняльна типологія вираження означеності/неозначеності в німецькій та українській мовах. *Нова філологія*. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. № 63. С. 193–197.
10. Шинкарук В. Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення. Чернівці : Рута, 2002. 272 с.
11. Aldokhayel R. Language Evolution from a Cognitive-Grammar Perspective: The Rise of the Arabic Clause. *Review of Cognitive Linguistics*. 19. 2021. P. 429–464.
12. Evans V. *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.
13. Heather Pon-Barry, Stuart M. Shieber. Recognizing Uncertainty in Speech. *Hindawi Publishing Corporation EURASIP Journal on Advances in Signal Processing*. 3. 2011. P. 1–11.
14. Rosch E. Cognitive Representation of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General*. Vol. 104. 1975. P. 192–233.
15. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics*. Vol. 2. Cambridge, MA: MIT Press, 2003. 503 p.
16. Zadra J. R., Clore G. L. Emotion and perception: the role of affective information. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*. 2 (6). 2011. P. 676–685.

REFERENCES

1. Havrylova, I. M., Sadovs'ka Yu. V. (2019). Kategoria vyznachenosti i nevyznachenosti u nimets'kij i ukrayins'kij movakh. [The category of definiteness and indefiniteness in the German and Ukrainian languages]. *Naukovyy visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya "Filolohichni nauky". Movoznavstvo [Scientific Bulletin of I. Franko DDPU. Series "Philological Sciences". Linguistics]*. 11, P. 23–27. [in Ukrainian]
2. Zaluzhna, M. V. (2017). Linhval'na realizatsiya pryntsyphu nevyznachenosti v brytans'kykh postmodernykh khudozhnikh tekstakh. [Linguistic realization of the principle of uncertainty in British postmodern literary texts.]

Naukovyy zhurnal L'vivs'koho Derzhavnoho Universytetu Bezpeky Zhyttyedyial'nosti "L'vivs'kyi filolohichnyy chasopys". [Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Lviv Philological Journal"]. 2, P. 44–49. [in Ukrainian]

3. Zaluzhna, M. V. (2016). Realizatsiya pryntsyphu nevyznachenosti v anhliys'kiy movi: strukturno-semantychnyy ta linhvokohnityvnyy aspekty (na materialy brytans'kykh postmodernykh khudozhnykh tekstiv 21 stolittya). [Realization of the uncertainty principle in the English language: structural-semantic and linguistic-cognitive aspects (based on the material of British postmodern literary texts of the 21st century)] : avtoref. dys. ...kand. filol. nauk : 10.02.04. [author's abstract. thesis ... candidate philol. Sciences: 10.02.04.]. Zaporizhzhia 20 p. [in Ukrainian]

4. Korobka, O. V. (2017). Semantychni osoblyvosti substantyviv doubt y uncertainty v anhliys'kiy movi. [Semantic features of the nouns doubt and uncertainty in the English language]. *Movy ta literatury u polikul'turnomu suspil'stvi : materialy Vseukrayins'koyi naukovy-praktychnoyi internet-konferentsiyi*. [Languages and literatures in a multicultural society: materials of the All-Ukrainian scientific and practical internet conference]. Mariupol : MDU, P. 35–36. [in Ukrainian]

5. Kocherhan, M. P. (2007). Teoriya funktsional'no-semantychnoho polya i yiyi zastosuvannya v zistavnomu movoznavstvi. [Theory of the functional-semantic field and its in comparative linguistics]. *Movoznavstvo. [Linguistics]*. 4–5, P. 13–19. [in Ukrainian]

6. Labetova, V. M. (2016). Katehoriya vyznachenosti / nevyznachenosti yak linhvistychna problema. [The category of certainty / uncertainty as a linguistic problem]. *Linhvistychni doslidzhennya : zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody*. [Linguistic studies: a collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovorody]. 42, P. 136–143. [in Ukrainian]

7. Rusnak, N. (2011). Katehoriya nevyznachenosti u dialektnomu movlenni bukovyntsviv. [The category of uncertainty in the dialectal speech of the Bukovinians]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: Slovyans'ka filolohiya. [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Slavonic Philology]*. 547–548, P. 145–149. [in Ukrainian]

8. Selivanova, O. O. (2008). Suchasna linhvistyka: napryamy ta problemy. [Modern linguistics: directions and problems]. Poltava : Dovkillya-K. [in Ukrainian]

9. Sluzhyns'ka, L. B. (2014). Porivnyal'na typolohiya vyrazhennya oznachenosti/neoznachenosti v nimets'kiy ta ukrayins'kiy movakh. [Comparative typology of the expression of definiteness/indefiniteness in the German and Ukrainian languages]. *Nova filolohiya. [New philology]*. Zaporizhzhya : ZNU, № 63. P. 193–197. [in Ukrainian]

10. Shynkaruk, V. D. (2002). Katehoriyi modusu i dyktumu u strukturi rechennya. [Categories of mode and dictum in the sentence structure]. Chernivtsi : Ruta. [in Ukrainian]

11. Aldokhayel, R. (2021). Language Evolution from a Cognitive-Grammar Perspective: The Rise of the Arabic Clause. *Review of Cognitive Linguistics*. 19, P. 429–464. [in English]

12. Evans, V. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh : Edinburgh University Press. [in English]

13. Heather, Pon-Barry, Stuart, M. Shieber. (2011). Recognizing Uncertainty in Speech. *Hindawi Publishing Corporation EURASIP Journal on Advances in Signal Processing*. 3. P. 1–11. [in English]

14. Rosch, E. (1975). Cognitive Representation of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General*. 104. P. 192–233. [in English]

15. Talmy, L. (2003). *Toward a Cognitive Semantics*. Vol. 2. Cambridge, MA: MIT Press. [in English]

16. Zadra, J. R., Clore, G. L. (2011). Emotion and perception: the role of affective information. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*. 2 (6). P. 676–685. [in English]

COGNITIVE PARAMETERS OF THE INDEFINITESS CATEGORY

Prihodko Ganna Iivna

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Professor at the Department of English Philology and Linguodidactics

Zaporizhzhia National University

66, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, Ukraine

The current stage in the development of linguistics suggests that in fact the indefiniteness category expresses the speaker's special attitude to what is said, to the statement, and is therefore used as a means of the communicative person's communicative strategy. This fact gives us reason to consider this category as a cognitive-communicative one, based on M. P. Kocherhan's conception on the categorial situation. It allows to enrich the research apparatus and increase the explanatory force of linguistic theory, which seeks for a communicative interpretation of language phenomena. Indefiniteness has a categorial status at different levels of the linguistic system and in speech – phonological, morphological, lexical, at the level of a sentence and a text. Cognitive nature of this category is represented most clearly in the text, integrating various categorial demonstrations of indefiniteness. So, the main attention in the studying of this category must be paid to its manifestations in the text. The concept of a cognitive character of the indefiniteness

category gives the possibility to differentiate the representation of different segments, sections, blocks of functional-semantic field of indefiniteness (lexical, grammatical, etc.) in a single conception on the one hand, and to show their interconnection in a categorical situation in a single functioning system – text as a domain of the implementation of the cognitive content of indefiniteness, on the other. An approach to the interpretation of the indefiniteness as a cognitive category makes it possible to study the diversity of lexical, grammatical and stylistic means that implement the indefiniteness category in a variety of communication situations in the dialectical unity. Thus, the outline of the study of the indefiniteness category as a cognitive category, a wide range of meanings of its representation that appears in the text, logically fits into the problem of cognitive-discursive paradigm of the modern linguistics.

Keywords: *text, category, cognitive, discursive, indefiniteness, communicative, categorical situation, language means.*